

Oxygastra curtisii

Bronslibel

De bronslibel is slank en metaalkleurig en heeft gele vlekjes op het achterlijf. Hij is te vinden bij traagstromende beken en riviertjes met enige beschaduwing. Wereldwijd bestaat er slechts één soort van het genus *Oxygastra* en die komt hoofdzakelijk voor in Zuidwest-Europa. Het zwaartepunt van de verspreiding ligt in Frankrijk en Spanje. In België is één populatie bekend. In de jaren 1920 heeft een populatie geleefd in Noord-Brabant. Sindsdien zijn nog slechts enkele, waarschijnlijk zwervende, individuen in ons land waargenomen. Gezien de recente vooruitgang van een aantal zuidelijke soorten zou ook de bronslibel in de toekomst weer in Nederland kunnen opduiken.

Biotoop

De bronslibel wordt in Europa veelal waargenomen bij traagstromende, niet te diepe beken en riviertjes met weinig of geen waterplanten. De oevers zijn deels beschaduw door bomen of struiken, maar veel schaduw kan de biotoop ongeschikt maken (MERRITT ET AL. 1996). De plaatsen waar hij in Nederland is waargenomen voldoen goed aan deze beschrijving. In Midden-Europa is hij ook waargenomen bij snelstromende bergbeken en stilstaande wateren, zoals meren of kanalen. In de Belgische Ardennen komt hij voor bij een dode rivierarm (GOFFART 1992, HEIDEMANN & SEIDENBUSCH 1993).

Levenswijze

Eieren en larven

De eieren worden los in het water afgezet. Door de kleverige gelatinelaag die de eieren omgeeft plakken ze aan de bodem en worden niet meegevoerd door de stroom. De larven leven meestal in rustige bochten van stromende wateren, bij voorkeur bij beschaduwde, deels uitgeholde oevers. De larven kunnen zich daar in de modder of het zand ingraven (ROBERT 1958). Ze gaan niet actief op jacht maar blijven wachten op prooi. Uitsluipen gebeurt op planten, boomwortels, steile oevers of stenen, meestal niet verder dan een meter van het water (HEIDEMANN & SEIDENBUSCH 1993).

Imago's

Jonge imago's gaan weg van het water. Jagende individuen zijn langs bosranden en open plekken vrij hoog tussen de bomen te zien. De laatste twee Nederlandse waarnemingen betroffen individuen in de omgeving van beken, aan de zonzijde van bomen en struiken. Kleine prooien zoals vliegen en haften worden in de vlucht opgegeten, grotere prooien zoals waterjuffers zittend. Mannetjes verdedigen zonnige plekken op beschaduwde beektrajecten krachtig tegen andere mannetjes. Ze patrouilleren over afstanden van 10-30 m, op minder dan 50 cm boven het water. Daarbij hangen ze vaak stil in de lucht, speurend naar vrouwtjes in de overhangende oevervegetatie. De omvang en ligging van de territoria lijkt variabel. Als een vrouwtje een territorium binnenkomt, probeert het mannetje haar meteen te grijpen, waarna de tandem wegvliegt. Het is onbekend waar de paring wordt voltooid. Door het achterlijf in het

water te dopen zetten vrouwtjes de eieren in klonten af tussen in het water hangende boomwortels (HEYMER 1964, MERRITT ET AL. 1996, WASSCHER 1996).

Marcel Wasscher

Fenologie

De ontwikkeling van de eieren duurt, afhankelijk van de temperatuur, 24 tot 72 dagen. De hele levenscyclus duurt twee of drie jaar (FRASER 1951). Uitsluipen gebeurt voornamelijk van eind mei tot begin juni, zelden tot eind juni. Alle Nederlandse waarnemingen zijn gedaan tussen 6 juni en 7 juli; verse individuen zijn gezien van 6 juni tot 3 juli. Hoewel van 1925 tot 1931 voortplanting is vastgesteld, zijn toen nooit larven of larvenhuidjes gevonden. Elders in Europa duurt de vliegtijd langer: van 7 april in Zuid-Spanje (RÖHN 1996) tot augustus in Noordoost-Frankrijk (COPPA 1990).

Begeleidende soorten

In de omgeving van Berlicum waar deze soort in de jaren '20 voorkwam leefden in die tijd onder meer *Calopteryx splendens*, *Platynemis pennipes*, *Gomphus vulgatissimus* en *Somatochlora metallica*.

Verbreidingsvermogen

De soort is in staat om over grote afstanden te zwerven. De Nederlandse waarnemingen in de jaren tachtig betroffen mogelijk zwervers uit Frankrijk of België.

Areaal

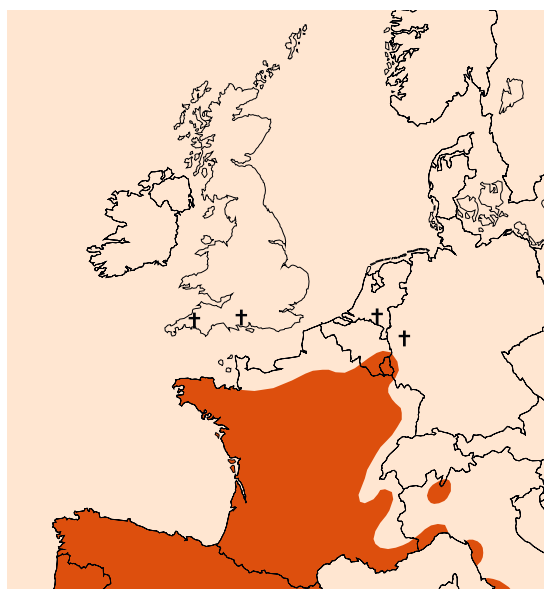
De soort komt vrijwel uitsluitend in Zuidwest-Europa voor. In Marokko leven enkele relictpopulaties. Hij is het algemeenst in Zuid- en Midden-Frankrijk en het noorden van Spanje. In het westen komt hij voor tot in Portugal, in het oosten tot in Noord-Italië en Zwitserland. In Noordwest-Europa, is hij zeldzaam. De Nederlandse waarnemingen zijn de meest noordelijke in Europa. In het uiterste zuiden van Groot-Brittannië werd de soort in 1820 bij Hurn (Dorset) voor het eerst verzameld – de soort was toen nieuw voor de wetenschap. Deze populatie is halverwege de 20^e eeuw verdwenen. In Duitsland zijn alleen waarnemingen bij Bonn bekend uit de periode 1940 tot

Vrouwtje

Biotoop

Optimaal: beken

Oxygastra curtisii - bronslibel

	voor 1950 zeer zeldzaam	1950 – 1989 uiterst zeldzaam	1990 – 1997 verdwenen/ afwezig
atlasblokken	3	2	0
km-hokken	6	2	0

Rode Lijst niet beschouwd

1943. In 1999 werd een populatie ontdekt langs de Our op de grens van Duitsland en Luxemburg. Dit betrof de eerste vondst in Duitsland in 56 jaar en de eerste in Luxemburg ooit (VOS & VAN WERVEN 1999). In België zijn uitsluitend waarnemingen uit de Ardennen bekend: in 1900 bij de rivier de Lesse en in 1976 werd een populatie ontdekt bij de rivier de Ourthe (DUMONT 1977A). Deze populatie op ongeveer 50 km van de Nederlandse grens bestaat nog steeds.

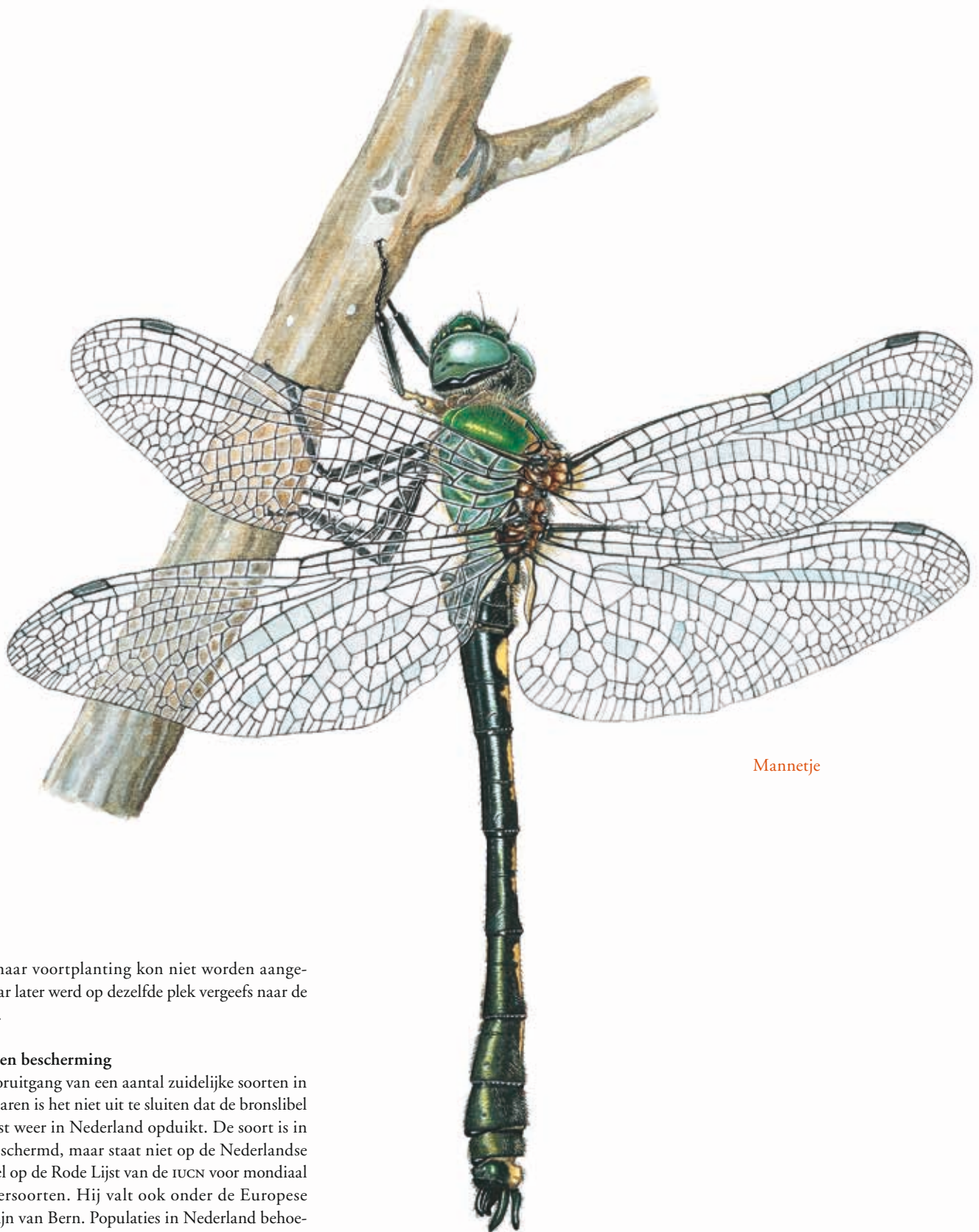
Verspreiding in Nederland

De bronslibel is een zeldzame verschijning in Nederland. De eerste Nederlandse waarneming betrof een jong mannetje dat op 13 juni 1925 bij de Stille Wamberg (Berlicum) werd verzameld (LIEFTINCK 1926B). Later bleek dit individu waarschijnlijk afkomstig van de nabijgelegen Aa. Hierna werd de soort jaarlijks tot 1928 in de omgeving van de Aa waargenomen tussen de Stille Wamberg en Middelrode (vier kilometer zuidelijker). In 1928 werd hier een zeer jong

individueel waargenomen, maar ondanks gericht zoeken werden geen larvenhuidjes gevonden (GEIJSKES 1932).

In de hete zomer van 1976 werd op 6 juni in de Collse Zeggen (Eindhoven) een tamelijk vers mannetje gevangen en gefotografeerd (WASSCHER 1979, 1983). Dit was bij de dode arm van de Kleine Dommel, tegen het Eindhovens kanaal aan. Het mannetje werd gevangen op een struik. Later werd daar af en toe nog een exemplaar gezien, die echter mogelijk behoorden tot de daar ook voorkomende *Somatochlora metallica*. Voortplanting ligt niet voor de hand, gezien de matige waterkwaliteit in de Kleine Dommel. Waarschijnlijk is het dier van een Franse of Belgische populatie afkomstig.

De laatste Nederlandse waarneming stamt uit de warme zomer van 1982. Bij De Hoght (Eindhoven) werden bij een bomenrij op een klein stukje hei in de omgeving van de Dommel een mannetje en een vrouwtje gevangen en gefotografeerd. De waterkwaliteit van de Dommel was in die

Mannetje

jaren goed, maar voortplanting kon niet worden aangetoond. Een jaar later werd op dezelfde plek vergeefs naar de soort gezocht.

Toekomst en bescherming

Gezien de vooruitgang van een aantal zuidelijke soorten in de afgelopen jaren is het niet uit te sluiten dat de bronslibel in de toekomst weer in Nederland opduikt. De soort is in Nederland beschermd, maar staat niet op de Nederlandse Rode Lijst, wel op de Rode Lijst van de IUCN voor mondiaal bedreigde diersoorten. Hij valt ook onder de Europese Habitatrichtlijn van Bern. Populaties in Nederland behoeven dus onmiddellijke bescherming; de waterkwaliteit dient gehandhaafd of verbeterd te worden en schoningswerkzaamheden op het betreffende beektraject mogen slechts beperkt worden uitgevoerd.

plaats	atlasblok	datum	aantal	waarnemer	collectie
Noord-Brabant					
Stille Wamberg, Berlicum	150-410	13-06-1925	1 ♂	D.C. Geijskes	RMNH
Stille Wamberg, Berlicum	150-410	21-06-1925	1 ♂	D.C. Geijskes	
Stille Wamberg, Berlicum	150-410	24-06-1925	1 ♂	D.C. Geijskes	ZMAN
Stille Wamberg, Berlicum	150-410	30-06-1925	1 ♂	D.C. Geijskes	
Stille Wamberg, Berlicum	150-410	03-07-1925	3 ♂ ♂ , 4 verse exp.	D.C. Geijskes	
Stille Wamberg, Berlicum	150-410	07-07-1925	1 ♀	D.C. Geijskes	
Stille Wamberg, Berlicum	150-410	30-06-1926	1 ♂	D.C. Geijskes	RMNH
Stille Wamberg, Berlicum	150-410	03-07-1926	2 ♀ ♀	D.C. Geijskes	RMNH
				& M.A. Liefstinck	ZMAN
Stille Wamberg, Berlicum	150-410	03-07-1926	2 ♀ ♀	D.C. Geijskes	
				& M.A. Liefstinck	
Rechte Aa, Berlicum	155-405	21-06-1927	1 ♀	D.C. Geijskes	RMNH
Aa, Berlicum	150-410	25-06-1928	1 ♀	D.C. Geijskes	RMNH
Collse Zeggen, Eindhoven	165-380	06-06-1976	1 ♂	M.Th. Wasscher	
Collse Zeggen, Eindhoven	165-380	07-02-1976	1 ♂	M.Th. Wasscher	
De Hoght, Eindhoven	155-395	1982	1 ♂ , 1 ♀	K. Goudsmits	

Waarnemingen van
Oxygastra curtisii tot 1998

SUMMARY

Oxygastra curtisii was present near Berlicum in province of Noord-Brabant from 1925 until at least 1928. It was found on small rivers partly bordered by forest, which agrees well with the known habitat of the species. This site, which is now destroyed, was the northernmost location for this species ever recorded. In 1976 and 1982 a few specimens were caught near Eindhoven. Possibly a population was present at the time. The nearest known population is found along the Ourthe in Belgium.

Vliegtijd

(Voorzomersoort)
Hoofdvliegtijd: eind juni
t/m begin juli
Vroegste datum: 6 juni
Laatste datum: 7 juli

